

7

Projekty badawcze realizowane obecnie w Centrum Badań nad Zachowaniami Ekonomicznymi
*(Szkola Wyższa Psychologii Społecznej,
Wydział Zamiejscowy we Wrocławiu)*

1. „Psychologia zachowań finansowych w kontekście teorii opanowywania trwogi”.

Projekt badawczy finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Kierownik projektu: Tomasz Zaleskiewicz (SWPS, WZ Wrocław)

Wykonawcy: Agata Gąsiorowska (Politechnika Wrocławska, SWPS WZ Wrocław), Anna Hełka (SWPS, WZ Wrocław), Aleksandra Łuszczynska (SWPS, WZ Wrocław; University of Colorado), Tom Pyszczynski (University of Colorado), Dariusz Doliński (SWPS, WZ Wrocław).

Teoria opanowywania trwogi (TMT) jest jedną z najbardziej wpływowych teorii we współczesnej psychologii społecznej. W tej teorii zakłada się, że jednym z podstawowych motywów działania człowieka jest stłumienie trwogi, która wynika ze świadomości własnej śmiertelności. Według autorów TMT, symboliczna obrona przed świadomością skończoności życia opiera się na dwóch mechanizmach psychologicznych: 1) identyfikowaniem się z systemem wartości kulturowych, które stają się, zgodnie z terminologią TMT, buforem chroniącym człowieka przed lękiem przed śmiercią; 2) dążeniem do osiągnięcia przez jednostkę poczucia własnej wartości w obrębie własnego systemu kulturowego. Trafność tych założeń potwierdziły wyniki wielu badań empirycznych.

Biorąc pod uwagę, że współczesne społeczeństwa z tzw. zachodniego obszaru kulturowego wraz z towarzyszącymi im systemami wartości są w dużym stopniu społecznościami materialistycznymi, można oczekiwać, że nabywanie dóbr konsumpcyjnych także odgrywa rolę obrony przed lękiem przed śmiercią. Rzeczywiście, wyniki badań ujawniły, że osoby, u których eksperymentalnie wzbudzono lęk przed śmiercią: lepiej oceniali reklamy

produktów luksusowych, ujawniały większe zadowolenie po znalezieniu banknotu 20-dolarowego, deklarowały bardziej wygórowane oczekiwania w zakresie posiadania dóbr materialnych w przyszłości, w większym stopniu przyjmowały rywalizacyjne postawy rynkowe. Jednak, jak dotychczas, nie prowadzono badań, w których testowano by w sposób bezpośredni, jak świadomość własnej śmiertelności modyfikuje sposób spostrzegania i wartościowania samego pieniądza. Celem tego projektu jest zatem zbadanie i przeanalizowanie wpływu lęku przed śmiercią na zachowania, oceny i decyzje związane z pieniędzmi.

Eksperymenty, które już zostały wykonane w ramach projektu, ujawniły, że wywołanie lęku przed śmiercią spowodowało: nasilone interpretowanie pieniądza w kategoriach symbolicznych oraz wzrost oczekiwań w stosunku do subiektywnej interpretacji bogactwa. Z drugiej strony stwierdzono, że aktywacja idei pieniądza była powiązana z niższym lękiem przed śmiercią.

W następnych badaniach testowane jest znaczenie świadomości własnej śmiertelności w podejmowaniu ryzyka finansowego i w podejmowaniu strategicznych decyzji ekonomicznych.

2. „Analiza dualnej (symbolicznej vs użytecznościowej) natury pieniądza w postawach wobec pieniędzy, ich percepcji oraz zachowaniach społecznych i ekonomicznych”.

Projekt badawczy finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Kierownik projektu: Agata Gąsiorowska (Politechnika Wrocławska, SWPS WZ Wrocław).

Wykonawcy: Tomasz Zaleskiewicz (SWPS, WZ Wrocław), Anna Hełka (SWPS, WZ Wrocław), Jakub Traczyk (SWPS, WZ Wrocław), Zbigniew Piskorz (SWPS, WZ Wrocław).

Z dotychczasowych badań i analiz dotyczących znaczeń pieniędzy takich, jak teoria narzędzia i narkotyku Lea i Webleya (2006), hipotezy pochodzenia pieniędzy, teoria sacram i profanum Belka i Wallendorf (1990) czy też badania nad postawami ludzi wobec pieniędzy, wynika wniosek, że różnorodność tychże znaczeń można sprowadzić do dwójakiej natury pieniędzy. Pieniądze mają bowiem z jednej strony sens instrumentalny i użytecznościowy, a z drugiej – symboliczny i emocjonalny, i ta właśnie dwoistość jest przedmiotem analiz w niniejszym projekcie badawczym. W szczególności, oczekujemy, że dwoistość natury pieniądza i odmienne koncepcje na jego temat prezentowane przez różnych ludzi powinny wpływać na percepcję pieniędzy, zachowania ekonomiczne i różnego rodzaju zachowania społeczne.

W proponowanym projekcie w pierwszej kolejności dokonano weryfikacji Skali Postaw Wobec Pieniądzy na próbie reprezentatywnej, co pozwoliło na uzyskanie narzędzia jak najlepiej dostosowanego do polskich warunków, a także na oszacowanie skali występowania poszczególnych typów postaw wobec pieniędzy oraz charakterystycznych dla nich zachowań ekonomicznych. Kolejnym krokiem są pionierskie badania utajonych postaw wobec pieniędzy wraz z odniesieniem postaw utajonych do postaw jawnych. W dalszej części projektu planujemy przeanalizować wpływ postaw wobec pieniędzy na postrzeganie monet i banknotów, z wykorzystaniem paradygmatu badawczego zaproponowanego w 1947 roku przez Brunera i Goodman. W końcu, proponowany projekt ma przynieść odpowiedź na pytanie, czy pieniądze mogą stanowić ekwiwalent takich zasobów, jak np. atrakcyjność fizyczna, wsparcie społeczne itp., i jak tej ekwiwalencji dokonują osoby o różnych przekonaniach co do natury pieniędzy.

3. „Psychologiczna dekompozycja funkcji wag decyzyjnych w skumulowanej teorii perspektywy. Rola podstawowych procesów afektywnych w ocenie prawdopodobieństwa”.

Projekt badawczy finansowany przez Narodowe Centrum Nauki.

Kierownik projektu: Jakub Traczyk (SWPS, WZ Wrocław).

Wykonawcy: Tomasz Zaleskieiwcz (SWPS, WZ Wrocław).

Głównym celem projektu jest psychofizyczna i afektywna dekompozycja procesu ważenia prawdopodobieństw (psychologicznej transformacji obiektywnych prawdopodobieństw w wagi decyzyjne). Opierając się na założeniach teorii perspektywy (Kahneman i Tversky, 1979; Tversky i Kahneman, 1992) zamierza się przeprowadzić serię eksperymentów, które pogłębią rozumienie wpływu tych elementarnych mechanizmów na zjawisko przeceniania małych i niedoceniań średnich oraz wysokich prawdopodobieństw. Efekty końcowe projektu przyniosą odpowiedź na pytanie: czy efekty związane z ważeniem prawdopodobieństw występowania zdarzeń są funkcją podstawowych procesów afektywnych czy też bardziej złożonej obróbki poznawczej (łatwości wyobrażenia sobie konsekwencji zdarzenia bądź łatwości przywołania podobnych zdarzeń z pamięci).

4. „A new method for cross-cultural and cross-temporal comparison of societies”.
(2011–2016 European Research Council
Advanced Grant 269463 IMGAME)

Projekt badawczy finansowany przez European Research Council.

Kierownik projektu: Harry Collins (University of Cardiff).

Wykonawcy ze strony polskiej: Tomasz Zaleskiewicz (SWPS, WZ Wrocław), Jakub Traczyk (SWPS, WZ Wrocław), Agata Sobków (SWPS, WZ Wrocław).

W ramach projektu opracowywana jest nowa metoda badawcza, która ma pomóc w rozumieniu tego, jak ludzie postrzegają różne grupy społeczne. Projekt obejmuje uniwersytety z dziesięciu różnych krajów Europy.

Głównym celem projektu jest przetestowanie metody badawczej „Imitation Game”, która została opracowana na podstawie gry towarzyskiej, pochodzącej z Wielkiej Brytanii oraz idei komputerowego Testu Turinga. Są w nią zaangażowane trzy osoby: Sędzia oraz dwoje innych uczestników, np. kobieta i mężczyzna. Sędzia wysyła na piśmie pytania do dwojga uczestników gry, a następnie jeden z uczestników odpowiada na nie szczerze, zgodnie z własną wiedzą i przekonaniem, natomiast drugi ma za zadanie udawać kogoś, kim nie jest i odpowiedzieć zgodnie z daną rolą (np. mężczyzna odpowiada na pytania tak, jakby był kobietą). Dla Sędziego celem testu jest odgadnięcie, kto jest kim. Badanie ma formę gry, odbywającej się przy komputerze.

Dzięki „Imitation Game” można „zmierzyć” i opisać na poziomie ilościowym stopień integracji społeczeństw lub grup społecznych, a także sprawdzić na poziomie jakościowym np. co osoby niewierzące wiedzą o katolikach lub jak bardzo społeczność romska zintegrowała się ze środowiskiem Polaków. „Imitation

Game” może stać się alternatywą lub uzupełnieniem dla klasycznych badań kwestionariuszowych czy jakościowych.